ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ JOSEPH GAND της 4ης Νοεμβρίου 1965*

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

Ακόμη μια φορά το Δικαστήριο ερωτάται ως πρός την ερμηνεία του άρθρου 52 του κανονισμού 3 περί κοινωνικής ασφαλίσεως των διακινουμένων εργαζομένων από το cour d'appel του Colmar, στα πλαίσια της διαδικασίας του άρθρου 177 της Συνθήκης της Ρώμης.

Τα πραγματικά περιστατικά είναι τα εξής: στις 24 Σεπτεμβρίου 1957, επομένως πριν από την έναρξη της ισχύος του κανονισμού 3, ο Gassner, εργάτης των ορυχείων, γερμανικής ιθαγένειας, σκοτώθηκε σε αυτοκινητιστικό ατύχημα ενώ βρισκόταν για διακοπές στη Γαλλία. Τον χτύπησε φορτηγό μεταφοράς ζώντων ζώων το οποίο ανήκε στον οίκο Maison Singer et fils και οδηγούσε ο υπάλληλος του οίκου Stadelwieser.

Ο οδηγός αυτός, κατά του οποίου είχε ασκηθεί δίωξη για ανθρωποκτονία εξ αμελείας, απαλλάχθηκε κατόπιν εφέσεως λόγω αμφιβολιών. Εξάλλου, η αγωγή που είχαν εγείρει οι κληρονόμοι του Gassner κατά του οδηγού και του αστικώς υπευθύνου προς αποκατάσταση της προξενηθείσας ζημίας έληξε με συμβιβασμό μεταξύ των κληρονόμων και της εταιρίας, στην οποία ήταν ασφαλισμένος συγχρόνως ο οδηγός και ο εργοδότης του. Όμως το Hessische Knappschaft, το οποίο, ως φορέας κοινωνικής ασφαλίσεως, είχε καταβάλει στους κληρονόμους του θύματος παροχές, και ιδίως προσόδους, δυνάμει των ισχυουσών στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας διατάξεων, ζήτησε την επιστροφή τους από την Maison Singer et fils, με την αιτιολογία ότι είχε υποκατασταθεί στα δικαιώματα των κληρονόμων τόσο δυνάμει της γερμανικής νομοθεσίας, όσο και του άρθρου 52 του κανονισμού 3.

Η αγωγή του απορρίφθηκε ως απαράδεκτη από το tribunal de grande instance του Στρασβούργου, το οποίο έκρινε ότι ο κανονισμός 3 δεν εφαρμόζεται στη συγκεκριμένη περίπτωση για δύο λόγους: αναφερόταν στους διακινούμενους εργαζόμενους, ενώ το θύμα βρισκόταν για εκδρομή στη Γαλλία όταν συνέβη το ατύχημα, το δε ατύχημα συνέβη στις 24 Σεπτεμβρίου 1957, ενώ ο κανονισμός, που δεν μπορεί να έχει αναδρομική ισχύ, άρχισε να ισχύει μόνο την 1η Ιανουαρίου 1959.

Κατόπιν εφέσεως του Hessische Knappschaft, το δικαστήριο του Colmar υπέβαλε στο Δικαστήριο δύο ερωτήματα ως προς την ερμηνεία του κανονισμού, τα οποία θα εξετάσω διαδοχικά.

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

I — Πρώτο ερώτημα

Εφαρμόζεται το άρθρο 52 — που προβλέπει την υποκατάσταση στα δικαιώματα — μόνο στους διακινούμενους εργαζόμενους, οι οποίοι εργάζονται ή εργάζονταν κατά τη στιγμή του συμβάντος σε μια από τις έξι χώρες της Κοινότητας, ή αφορά οποιονδήποτε εργαζόμενο που υπάγεται σε ένα σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως οποιουδήποτε από τα κράτη μέλη, έστω και αν δεν είναι διακινούμενος εργαζόμενος και έστω και αν το ατύχημα, του οποίου υπήρξε θύμα και που προκάλεσε την καταβολή αποζημίωσης από την κοινωνική ασφάλιση, δεν συνέβη ούτε κατά την εργασία ούτε επ' ευκαιρία αυτής;

1. Επομένως, το πεδίο εφαρμογής ratione personae και ratione materiae του άρθρου 52 και γενικότερα του κανονισμού 3, είναι εκείνα περί του οποίου πρόκειται στην υπό κρίση υπόθεση. Από αυτές τις δύο απόψεις, η νομολογία του Δικαστηρίου έχει ήδη λάβει θέση, είτε σιωπηρά, είτε ρητά. Έτσι, ο οίκος Singer, ο οποίος δεν το αγνοεί, αντί να προσβάλει την ερμηνεία από το Δικαστήριο του άρθρου 52, ισχυρίζεται ότι το άρθρο αυτό είναι παράνομο. Θεσπίζοντας την επίδικη διάταξη, το Συμβούλιο της ΕΟΚ υπερέβη τις εξουσίες του και τη βάσει του άρθρου 51 της Συνθήκης αρμοδιότητά του.

Γνωρίζετε την άποψή του. Ο οίκος Singer στηρίζεται στο άρθρο 184 της Συνθήκης, το οποίο παρέχει τη δυνατότητα σε κάθε διάδικο, σε διαφορά όπου τίθεται υπό αμφισβήτηση η ισχύς κανονισμού του Συμβουλίου ή της Επιτροπής, να επικαλεσθεί στο Δικαστήριο, παρά τη λήξη της προθεσμίας του άρθρου 173, τρίτη παράγραφος, το ανεφάρμοστο του κανονισμού για έναν από τους λόγους που προβλέπονται στο άρθρο 173, πρώτη παράγραφος. Δεδομένου ότι η ένστασή του είναι συγχρόνως παραδεκτή και βάσιμη, τούτο θα πρέπει να συνεπάγεται τη μη εφαρμογή του άρθρου 52 και το ότι η αίτηση προς ερμηνεία αυτού του άρθρου δεν έχει πλέον αντικείμενο.

Είναι όμως παραδεκτή η προβαλλόμενη βάσει του άρθρου 184 ένσταση; Η απάντηση είναι ασφαλώς αρνητική. Όταν ο οίκος Singer επιδιώκει να αποδείξει αυτό το παραδεκτό αναφερόμενος αποκλειστικά στις προϋποθέσεις που θέτει αυτό το άρθρο, παραβλέπει το ουσιώδες, δηλαδή ότι επιχειρεί να μεταμοσχεύσει αυτή τη διαδικασία σε μια άλλη που έχει κινηθεί στα πλαίσια του άρθρου 177. Επομένως το παραδεκτό της ενστάσεώς του πρέπει να εξεταστεί σε σχέση με αυτό το τελευταίο άρθρο.

Η επικρατούσα αρχή στις προδικαστικές αποφάσεις του Δικαστηρίου είναι ο αμοιβαίος σεβασμός των αντιστοίχων αρμοδιοτήτων δύο κατηγοριών δικαστηρίων: εθνικά δικαστήρια των κρατών μελών — Δικαστήριο των Κοινοτήτων. Όπως δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο, στα πλαίσια του άρθρου 177, ούτε να εφαρμόσει τη Συνθήκη ή άλλον κανόνα κοινοτικού δικαίου σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, ούτε να κρίνει επί του κύρους ενός μέτρου εσωτερικού δικαίου, έτσι ακριβώς το Δικαστήριο δεν θεωρεί ότι έχει δικαίωμα να εκτιμήσει ούτε τις σκέψεις οι οποίες καθοδήγησαν το εθνικό δικαστήριο στην επιλογή των ερωτημάτων του ούτε τη συνάφειά τους στο πλαίσιο της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί.

Συνεπώς, και με την επιφύλαξη ότι το Δικαστήριο πρέπει ενίοτε να «ερμηνεύσει» τα υποβληθέντα ερωτήματα για να συναγάγει το κοινοτικού δικαίου πρόβλημα που περιλαμβάνεται σ' αυτά, δεν μπορεί και δεν πρέπει να αποφαίνεται παρά μόνο επί των ερωτημάτων που του υποβάλλουν τα εθνικά δικαστήρια, εφόσον μόνο σ' αυτά εναπόκειται και όχι στους διαδίκους της κύριας δίκης, να απευθυνθούν στο Δικαστή-

ριο. Δεν μπορεί το Δικαστήριο να υπερβεί αυτά τα πλαίσια χωρίς να αναμειχθεί στην εκτίμηση ζητημάτων τα οποία είναι απαραίτητα για την επίλυση της διαφοράς επί της ουσίας και χωρίς να σφετεριστεί την ίδια την αρμοδιότητα του εθνικού δικαστηρίου.

Αυτή η φροντίδα να γίνεται σεβαστή η αρμοδιότητα αυτού του δικαστηρίου και να εξετάζονται τα ερωτήματα όπως αυτά υποβάλλονται, έχει οδηγήσει το Δικαστήριο, για παράδειγμα, να θεωρεί ότι η αρμοδιότητά του εξαρτάται μόνο από την ύπαρξη παραπομπής[1] υπό την έννοια του άρθρου 177, χωρίς να πρέπει να εξετάσει αν η απόφαση του εθνικού δικαστηρίου αποτελεί δεδικασμένο, σύμφωνο με τις διατάξεις του εθνικού του δικαίου (υπόθεση 13/61, Bosch, 6 Απριλίου 1962, Rec., τ. VIII, σ. 91). Αυτή η φροντίδα μπορεί επίσης να εξηγήσει το γεγονός ότι το Δικαστήριο δεν έχει δεχθεί το δικαίωμα προς παρέμβαση στη διαδικασία του άρθρου 177, διότι αυτή δεν συμβαίνει παρά μόνο μεταξύ των διαδίκων της δίκης που διεξάγεται ενώπιον του δικαστηρίου από το οποίο προέρχεται η αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως (Διάταξη της 3ης Ιουνίου 1964, στην υπόθεση Costa κατά ENEL, Rec., τ. X, σ. 1197).

Κατά μείζονα λόγο, το Δικαστήριο δεν μπορεί, αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν αιτήσεως των διαδίκων της κύριας δίκης, να δώσει απαντήσεις επί ερωτημάτων που δεν του έχουν υποβληθεί ή — πράγμα το οποίο είναι το ίδιο — να μεταβάλει την έννοια ή το περιεχόμενο των ερωτημάτων των οποίων έχει επιληφθεί. Όμως αυτό ακριβώς θα έπραττε το Δικαστήριο αν, ενώ του ζητείται, όπως στην προκειμένη περίπτωση, να ερμηνεύσει μια κανονιστική πράξη ενός οργάνου της Κοινότητας, έκρινε το κύρος αυτής της πράξεως.

1 — Σημ.: Η «demande» έχει γίνει στο κείμενο «παραπομπή».

Ασφαλώς το άρθρο 177, πρώτη παράγραφος, στοιχείο β, της Συνθήκης παρέχει αρμοδιότητα στο Δικαστήριο και επ' αυτού του σημείου, μόνον όμως, σύμφωνα με την επικρατούσα σ' αυτό το άρθρο αρχή, όταν το εθνικό δικαστήριο του υποβάλει ένα τέτοιο ερώτημα.

Χωρίς αμφιβολία ο οίκος Singer επιχειρεί επίσης να δικαιολογήσει το αίτημά του με την οικονομία χρόνου που αυτό επιτρέπει, εφόσον ο εναγόμενος της κύριας δίκης οίκος θα μπορούσε πάντοτε να προβάλει το ζήτημα του κύρους των επίδικων διατάξεων, είτε επιστρέφοντας ενώπιον του cour d'appel είτε σε μεταγενέστερο στάδιο της διαδικασίας ενώπιον του cour de cassation, έτσι ώστε το Δικαστήριο θα επιλαμβανόταν αναγκαστικά αυτών των ερωτημάτων σε κάποια στιγμή. Όμως, χωρίς να αναφέρω ίσως, όπως ο δικηγόρος της Επιτροπής, φράση του Μολιέρου ότι «ο χρόνος δεν προσθέτει τίποτα στην υπόθεση», πρέπει εντούτοις να βεβαιώσω ότι ένα πράγμα έχει μεγαλύτερη σημασία από την ταχύτητα, ο σεβασμός των αρχών του δικαίου και ειδικότερα της ιεράρχησης των αρμοδιοτήτων. Αυτή η αρχή απαγορεύει στο Δικαστήριο να κρίνει μέσω του άρθρου 184 το κύρος του άρθρου 52 του κανονισμού 3, όταν το cour d'appel του ζητεί μόνο να το ερμηνεύσει. Επομένως, το αίτημα του οίκου Singer δεν είναι παραδεκτό και οι ισχυρισμοί του περί ανεφαρμόστου δεν μπορούν να γίνουν δεκτοί.

2. Αν όμως έπρεπε να εξεταστεί το βάσιμο αυτής της ενστάσεως, θα υπενθύμιζα ότι αυτή στηρίζεται στο άρθρο 51 της Συνθήκης, το μόνο άρθρο της που αφορά την κοινωνική ασφάλιση. Αλλά η κανονιστική εξουσία την οποία απονέμει στο Συμβούλιο είναι στενά περιορισμένη έχει ως αντικείμενο μόνο τη διασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, όπως αυτή

καθορίζεται στο άρθρο 48, δηλαδή αντιμετωπιζόμενη από την πλευρά της απασχολήσεως, στις σχέσεις της με αυτήν· δεν αφορά, όπως φαίνεται και από τον τίτλο του κανονισμού 3, παρά τους διακινούμενους εργαζόμενους, δηλαδή αυτούς που η απασχόλησή τους τους οδηγεί στο να διακινούνται· τέλος δεν επιτρέπει στο Συμβούλιο να λάβει παρά μόνο τα απαραίτητα για τους προαναφερθέντες σκοπούς μέτρα.

Στην πραγματικότητα, ο κανονισμός 3 πάσχει από εσωτερικές αντιφάσεις και είναι παράνομος, στο μέτρο που ορισμένες από τις διατάξεις του θεσπίζουν κανόνες οι οποίοι υπερβαίνουν τα καθορισμένα με τον τρόπο αυτό πλαίσια. Αυτό συμβαίνει ιδιαίτερα με την περίπτωση των άρθρων του 4, παράγραφοι 1, 19 και 52.

Τα ζητήματα αυτά, που αναπτύχθηκαν με έξοχο τρόπο και σε βάθος κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση από τον δικηγόρο του οίκου Singer, δεν είναι καινοφανή για το Δικαστήριο. Τα έχει ήδη συναντήσει, από τότε που έπρεπε να ερμηνεύσει τον κανονισμό 3. Στην υπόθεση 75/63 (Unger, 19 Μαρτίου 1964, Rec., τ. X, σ. 351), απασχόλησαν το Δικαστήριο οι βάσεις αυτού του κανονισμού και η έκταση του πεδίου εφαρμογής του ιδίως το άρθρο 19, ένα από εκείνα των οποίων ο οίκος Singer αμφισβητεί τη νομιμότητα. Το Δικαστήριο παρατήρησε ότι το άρθρο 51 περιλαμβανόταν στο κεφάλαιο υπό τον τίτλο «Οι εργαζόμενοι» και ότι ήταν εντεταγμένο στον τίτλο III («Η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων») του δευτέρου μέρους της Συνθήκης («Οι βάσεις της Κοινότητος»). Πρόσθεσε ότι εγκαθίδρυση μιας όσο το δυνατό πληρέστερης ελευθερίας της κυκλοφορίας των εργαζομένων, κατατάσσεται μεταξύ των «βάσεων της Κοινότητας», και συνιστά έτσι τον κύριο στόχο αυτού του άρθρου και, για τον λόγο αυτό, η ελευθερία αυτή αποτελεί καθοριστικό στοιχείο για την ερμηνεία των κανονισμών που εκδόθηκαν για την εφαρμογή του.

Ο γενικός εισαγγελέας Lagrange είχε εξάλλου υπογραμμίσει σ' αυτή την ίδια υπόθεση ότι ο προβλεπόμενος από το άρθρο 51 της Συνθήκης τομέας δεν περιοριζόταν στις διατάξεις που αναφέρονταν στα στοιχεία α και β αυτού του άρθρου (συνυπολογισμός όλων των περιόδων που λαμβάνονται υπόψη από τις διάφορες εθνικές νομοθεσίες και καταβολή των παροχών στα πρόσωπα που κατοικούν στα εδάφη των κρατών μελών). Αυτές οι διατάξεις δεν μπορούν να έχουν περιοριστικό χαρακτήρα, εφόσον προτάσσεται αυτών το επίρρημα «ιδίως», όπως αναφέρει μία από τις σκέψεις της αποφάσεως του Δικαστηρίου.

Έτσι, είμαι πρόθυμος να δεχτώ ότι η ερμηνεία του κανονισμού 3 από το Δικαστήριο είναι ευρεία ή και διασταλτική, πιστεύω όμως ότι αυτή η ερμηνεία συμβιβάζεται απόλυτα με το άρθρο 51 της Συνθήκης. Η αρμοδιότητα του Συμβουλίου καθορίζεται από τον επιδιωκόμενο σκοπό: την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων (και το άρθρο 51 δεν αναφέρει «των διακινουμένων εργαζομένων»), πράγμα το οποίο δικαιολογεί το ότι ορισμένα μέτρα από αυτά που περιλαμβάνονται στον κανονισμό 3 αφορούν προφανώς πρόσωπα τα οποία δεν έχουν την ιδιότητα του διακινούμενου εργαζομένου. Μπορώ να προσθέσω στις αναφερόμενες από τον οίκο Singer διατάξεις αυτές του άρθρου 10, που ορίζει ότι οι συντάξεις οι οποίες έχουν αποκτηθεί δυνάμει της νομοθεσίας ή περισσοτέρων κρατών μελών δεν μπορούν να υποστούν καμία μείωση λόγω του ότι ο δικαιούχος τους κατοικεί στο έδαφος κράτους μέλους άλλου εκτός από αυτό στο οποίο εδρεύει ο φορέας που την οφείλει. Ή εκείνες του άρθρου 40

περί της εκτάσεως του δικαιώματος για οικογενειακά επιδόματα του μισθωτού, τα τέκνα του οποίου κατοικούν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους εκτός από αυτό στο οποίο απασχολείται ο ίδιος.

Εφόσον γίνει δεκτό ότι ο κανονισμός 3 δεν αφορά μόνο τους διακινούμενους εργαζόμενους, αλλά γενικότερα την κυκλοφορία των εργαζομένων, ανακύπτει, πράγματι, μια άλλη αντίρρηση. Ο κανονισμός αυτός δεν μπορεί να αφορά παρά μόνο την κυκλοφορία των εργαζομένων υπό την ιδιότητά τους αυτή, δηλαδή στο μέτρο που αυτή συνδέεται με την άσκηση της απασχολήσεώς τους, γι' αυτό δε συσχετίζεται το άρθρο 51 με το άρθρο 49, πρώτη παράγραφος, κατόπιν με το άρθρο 48, που αναφέρει τα μέτρα τα οποία περιλαμβάνει αυτή η ελεύθερη κυκλοφορία σε σχέση με την απασχόληση. Η ακρίβεια αυτού του συσχετισμού δεν είναι προφανής, διότι αυτά τα άρθρα 51 και 48 δεν καλύπτουν κατ' ανάγκη τον ίδιο τομέα. Το πρώτο από αυτά τα άρθρα αφορά την κοινωνική ασφάλιση.

Τα απαραίτητα για την εφαρμογή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων μέτρα πρέπει να εξεταστούν στα πλαίσια αυτής της ασφάλειας και σε σχέση με αυτήν. Κάθε μέτρο για παράδειγμα, που εξομοιώνει το έδαφος των διαφόρων κρατών μελών προς το έδαφος του κράτους καταγωγής για τη χορήγηση των διαφόρων παροχών είναι έτσι σύμφωνο προς τον σκοπό του άρθρου 51. Συμβιβάζεται δε απόλυτα με αυτό ο περιορισμός της εδαφικότητας των εθνικών νόμων σε θέματα κοινωνικής ασφαλίσεως, οι οποίοι δεν περιορίζονται στα στενά πλαίσια της απασχολήσεως. Αν και υποστηρίχθηκε με λαμπρό τρόπο η άποψη ότι ο κανονισμός 3 είναι παράνομος ως προς τις διατάξεις του που υπερβαίνουν τη «στενή εννοία» κυκλοφορία των διακινουμένων εργαζομένων, εντούτοις δεν τη θεωρώ πειστική.

3. Τώρα πρέπει να επανέλθω στο πρώτο ερώτημα που υπέβαλε το δικαστήριο του Colmar και να το εξετάσω λεπτομερώς. Το ερώτημα αυτό αφορά το άρθρο 52, που προβλέπει, για την περίπτωση κατά την οποία ένα πρόσωπο, το οποίο, δυνάμει της νομοθεσίας κράτους μέλους, έχει το δικαίωμα λόγω ζημίας που επήλθε στο έδαφος άλλου κράτους να ζητήσει από ένα τρίτο την αποκατάσταση αυτής της ζημίας, τα ενδεχόμενα δικαιώματα του οφειλέτη φορέα έναντι του τρίτου.

Το άρθρο ορίζει ότι, όταν ο οφειλέτης φορέας υποκαθίσταται, δυνάμει της εφαρμοστέας στην περίπτωσή του νομοθεσίας, στα δικαιώματα που έχει ο δικαιούχος έναντι των τρίτων, κάθε κράτος μέλος αναγνωρίζει μια τέτοια υποκατάσταση. Το ερώτημα που έχει υποβληθεί στο Δικαστήριο υποδιαιρείται στην πραγματικότητα σε δύο σκέλη. Αφορά συγχρόνως το πεδίο εφαρμογής ratione personae αυτού του άρθρου: εφαρμόζεται άραγε σε εργαζόμενο που υπάγεται σε ένα σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως, αλλά ο οποίος δεν είναι διακινούμενος εργαζόμενος «στενή εννοία»; Και το πεδίο εφαρμογής του ratione materiae: εφαρμόζεται άραγε ακόμα και αν το ατύχημα που προκάλεσε την καταβολή αποζημιώσεως από την κοινωνική ασφάλιση δεν συνέβη ούτε κατά την εργασία ούτε επ' ευκαιρία αυτής ;

Αρκεί να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο έχει ήδη δώσει θετική απάντηση σ' αυτά τα δύο σκέλη του ερωτήματος.

Το πρώτο σημείο είχε λυθεί, τουλάχιστον σιωπηρά, με την απόφαση Unger (75/63, Rec., τ. X, σ. 367), όταν το Δικαστήριο είχε αναγνωρίσει το ευεργέτημα του άρθρου 19 του κανονισμού 3 σε πρόσωπο, το οποίο, ενώ υπαγόταν σε σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως ενός κράτους μέλους, μετέβη

σε άλλο κράτος μέλος για να διαμείνει με τους γονείς του και ασθένησε εκεί. Το Δικαστήριο έκρινε ότι οι εργαζόμενοι που βρίσκονται στην αναφερόμενη στο άρθρο 19, παράγραφος 1, κατάσταση, απολαύουν των δικαιωμάτων που προβλέπονται από το άρθρο αυτό, όποιος και αν είναι ο λόγος της διαμονής τους στο εξωτερικό.

Η λύση που έγινε έτσι δεκτή είχε γενική ισχύ. Το Δικαστήριο την εφάρμοσε στο άρθρο 52 με τις αποφάσεις Bertholet και Van Dijk (υποθέσεις 31/64 και 33/64, 11 Μαρτίου 1965, Rec., τ. XI, σ. 112 και 132).

Ως προς το δεύτερο σημείο, το Δικαστήριο έδωσε και σ' αυτό απάντηση, κρίνοντας με την προαναφερθείσα απόφαση Van Dijk ότι το άρθρο 52 μπορεί να εφαρμοστεί, άσχετα με το αν η ζημία έχει ή όχι σχέση με την εργασία του θύματος του ατυχήματος.

Έτσι είχε ήδη δοθεί η ερμηνεία πριν ακόμα το δικαστήριο του Colmar απευθυνθεί στο Δικαστήριο. Ούτε οι συνθήκες της υποθέσεως, στο μέτρο που μπορούν να διαφωτίσουν το υποβληθέν ερώτημα, ούτε τα επικαλούμενα νομικά επιχειρήματα περί της υποτιθέμενης έλλειψης νομιμότητας του κανονισμού 3 και ειδικότερα του άρθρου 52 αποτελούν νέα στοιχεία σε σχέση με τις προγενέστερες προδικαστικές υποθέσεις του Δικαστηρίου, ικανά να τροποποιήσουν τη δοθείσα από το Δικαστήριο ερμηνεία και επί της οποίας το Δικαστήριο μπορεί πάντοτε να επανέλθει.

Υπ' αυτές τις συνθήκες, θεωρώ ότι πρέπει να εφαρμοστεί η μέθοδος που υιοθετήθηκε με την απόφαση Da Costa (συνεκδικασθείσες υποθέσεις 28/62 έως 30/62, 27 Μαρτίου 1963, Rec., τ. IX, σ. 63) και να παραπεμφθεί το δικαστήριο του Colmar στις αποφάσεις του Δικαστηρίου Bertholet και Van Dijk, χωρίς να υπάρχει ανάγκη νέας ερμηνείας των δύο σημείων του άρθρου 52.

II — Δεύτερο ερώτημα

Τούτο δεν υποβάλλεται παρά μόνο για την περίπτωση που θα δοθεί θετική απάντηση στο πρώτο. Αφορά το αν οι φορείς κοινωνικής ασφαλίσεως καθενός από τα κράτη μέλη μπορούν να επιδιώξουν δικαστικά στα άλλα κράτη μέλη, μετά την 1η Ιανουαρίου 1959, ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος του κανονισμού 3, την επιστροφή των παροχών που κατέβαλαν σε κάποιον από τους ασφαλισμένους τους, που υπήρξε θύμα στο έδαφος αυτού του κράτους ατυχήματος, του οποίου μπορεί να ζητήσει την αποκατάσταση από ένα τρίτο, σύμφωνα με το αστικό δίκαιο αυτού του κράτους, ακόμη και αν το ατύχημα είναι προγενέστερο της 1ης Ιανουαρίου 1959.

Επομένως, το πρόβλημα του από απόψεως χρόνου πεδίου εφαρμογής του άρθρου 52 (μετά από πότε και σε ποιες περιπτώσεις) είναι εκείνο το οποίο τίθεται και που ασφαλώς είναι λεπτό. Προφανώς, το άρθρο 56, όπως προκύπτει από το άρθρο 88 του κανονισμού 4, το οποίο ορίζει ότι ο κανονισμός 3 αρχίζει να ισχύει την 1η Ιανουαρίου 1959, δεν μπορεί να ρυθμίσει το ζήτημα του συνόλου των αποτελεσμάτων αυτού του νομοθετικού κειμένου από απόψεως χρόνου. Πρέπει να αναζητηθεί η λύση, είτε στο ίδιο άρθρο 52, είτε στο συσχετισμό του με τον τίτλο V περί των μεταβατικών διατάξεων.

Καταρχήν, αν και το άρθρο 59 χρησιμοποιεί τον ενεστώτα («κάθε κράτος μέλος αναγνωρίζει μια τέτοια υποκατάσταση»), δεν πιστεύω ότι πρέπει να αποδοθεί οποιαδήποτε σημασία σ' αυτή την ιδιαίτερη έκφραση, η οποία, τουλάχιστον στη γαλλική

γλώσσα, χρησιμοποιείται κυρίως για να δείξει ότι ο νόμος επιβάλλει μιαν υποχρέωση. Παρατηρώ όμως ότι από τον τρόπο με τον οποίο έχει συνταχθεί αυτό το άρθρο δεν συμπεραίνεται κανένας χρονικός περιορισμός του πεδίου εφαρμογής του.

Αρκεί ο ενδιαφερόμενος να δικαιούται παροχών δυνάμει της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους για τη ζημία που επήλθε στο έδαφος άλλου κράτους και να έχει στο έδαφος αυτού του δευτέρου κράτους το δικαίωμα να ζητήσει από ένα τρίτο την αποκατάσταση αυτής της ζημίας. Αν και δεν απαιτείται καμία επιπρόσθετη προϋπόθεση ως προς την ημερομηνία κατά την οποία καταβλήθηκαν αυτές οι παροχές ή για το πότε γεννήθηκε το δικαίωμα να ζητηθεί από τον τρίτο η αποκατάσταση της ζημίας, τούτο δεν απαντά το ερώτημα που σας έχει υποβληθεί.

Θα αναφερθώ τώρα στο άρθρο 53 το οποίο θεσπίζει μεταβατικές διατάξεις.

Στην παράγραφο 1 ορίζει ότι ο κανονισμός δεν παραχωρεί κανένα δικαίωμα για καταβολή παροχών για χρονική περίοδο προγενέστερη της ενάρξεως της ισχύος του, η παράγραφος 3 διευκρινίζει όμως, αντίθετα, ότι η παροχή πρέπει να καταβληθεί ακόμα και αν συνδέεται με γεγονός προγενέστερο αυτής της ενάρξεως ισχύος. Εδώ συναντάται η αντίρρηση που προβάλλει ο οίκος Singer. Το άρθρο 53 αφορά τα δικαιώματα των ασφαλισμένων για παροχές, δηλαδή τις σχέσεις τους με τους οφειλέτες φορείς και όχι την προβλεπόμενη από το άρθρο 52 περίπτωση των σχέσεων μεταξύ των φορέων αυτών και των τρίτων που ήταν υπαίτιοι για ατυχήματα που συνέβησαν στους ασφαλισμένους.

Επικαλούμενος τους εφαρμοστέους σε ζητήματα χρονικής συγκρούσεως νόμων κανόνες, ο εναγόμενος οίκος της κύριας δίκης δέχεται ότι οι σχέσεις του ασφαλισμένου με φορέα κοινωνικής ασφαλίσεως θεωρούνται, σε τελική ανάλυση, ως προς τις οφειλόμενες παροχές σε περίπτωση επελεύσεως κινδύνου που καλύπτεται από την ασφάλιση, ως μια ισχύουσα κατάσταση από της επελεύσεως του κινδύνου, επί της οποίας ο νεώτερος νόμος έχει άμεσα αποτελέσματα. Αντίθετα, οι σχέσεις των τρίτων υπαιτίων του ατυχήματος με τους φορείς κοινωνικής ασφαλίσεως ανήκουν στην αστική ευθύνη αυτών των υπαιτίων. Εδώ, όμως, ο νόμος που ισχύει την ημέρα που προκλήθηκε η ζημία είναι εκείνος ο οποίος ρυθμίζει τις προϋποθέσεις αυτής της ευθύνης, που ορίζει αν μια οφειλή γεννήθηκε ή όχι έναντι του θύματος του ατυχήματος και ο οποίος καθορίζει την έκταση του δικαιώματος προς αποκατάσταση της ζημίας.

Από αυτό προκύπτει ότι υποκατάσταση που θεσπίζεται από ένα κανονισμό, ο οποίος αρχίζει να ισχύει την 1η Ιανουαρίου 1959 δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε ένα ατύχημα που συνέβη πριν από αυτή την ημερομηνία.

Δυστυχώς, υπάρχουν τόσα συστήματα συγκρούσεως νόμων όσα και κράτη, έτσι ώστε η αναζήτηση μιας κοινής για όλα θεωρίας είναι πολύ παράτολμη. Εξάλλου, είναι αυτό απαραίτητο και ποιο είναι το περιεχόμενο του άρθρου 52; Δεν τροποποιεί τις προγενέστερες εθνικές νομοθεσίες. Απλώς συντονίζει την εφαρμογή τους. Θέτει ένα κανόνα, δυνάμει του οποίου τα κράτη μέλη είναι υποχρεωμένα να αναγνωρίσουν, επιπλέον των υποκαταστάσεων που προκύπτουν από τη δική τους νομοθεσία, εκείνες που στηρίζονται στις νομοθεσίες των άλλων κρατών μελών και μόνο στο μέτρο που αυτές οι πλευρές τις προβλέπουν.

Όμως, αν και η υποκατάσταση προϋποθέτει εδώ ότι ο γερμανικός φορέας υποκαθίσταται στα δικαιώματα του θύματος, εντούτοις δεν επηρεάζει την ύπαρξη και την ένσταση της αστικής ευθύνης του υπαιτίου της ζημίας, η οποία εξακολουθεί να διέπεται από τη γαλλική νομοθεσία.

Επί ποίας βάσεως, τότε, μπορεί να αναγνωριστεί σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο το δικαίωμα της υποκαταστάσεως για ζημιογόνα γεγονότα που είναι προγενέστερα της ενάρξεως της ισχύος του κανονισμού 3; Θεωρώ ότι η απάντηση προκύπτει από ένα χωρίο της αποφάσεως Van Dijk. Το Δικαστήριο έκρινε ότι, όπως ο κανονισμός επεξέτεινε τις υποχρέωσεις των εθνικών φορέων κοινωνικής ασφαλίσεως, όσον αφορά τα προγενέστερα της 1ης Ιανουαρίου 1959 γεγονότα, στα ατυχήματα που συνέβησαν στο έδαφος κράτους μέλους άλλου από εκείνο του οφειλέτη φορέα, έτσι το δικαίωμα να ζητηθεί από ένα τρίτο αποκατάσταση της ζημίας δυνάμει υποκαταστάσεως στα δικαιώματα του θύματος πρέπει να αναγνωριστεί ως «λογικό και δίκαιο συμπλήρωμα» της επεκτάσεως των υποχρεώσεών τους. Το Δικαστήριο πρόσθεσε ότι το άρθρο 52, παράγραφος 1, έπρεπε να εφαρμόζεται για τον ίδιο λόγο και υπό τις ίδιες προϋποθέσεις όπως και οι νέες διατάξεις του κανονισμού. Επομένως αυτό σημαίνει ότι πρέπει με αυτό τον τρόπο να γίνει αναγκαστικά δεκτό ότι η υποκατάσταση μπορεί να ισχύσει για ατύχημα προγενέστερο της 1ης Ιανουαρίου 1959.

Θεωρώ ότι η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να είναι καταφατική.

Σε τελική ανάλυση, προτείνω να δοθούν οι εξής απαντήσεις:

— Στο πρώτο ερώτημα, ότι λαμβανομένων υπόψη των αποφάσεων του Δικαστηρίου Bertholet και Van Dijk, δεν απαιτείται νέα ερμηνεία του άρθρου 52 του κανονισμού 3 επί των ζητημάτων που θέτει αυτό το ερώτημα.

— Στο δεύτερο ερώτημα, ότι η προβλεπόμενη στο άρθρο 52, παράγραφος 1, υποκατάσταση πρέπει να γίνεται δεκτή, έστω και αν το ατύχημα, το θύμα του οποίου μπορεί να ζητήσει την αποκατάσταση της ζημίας από ένα τρίτο, συνέβη πριν την 1η Ιανουαρίου 1959.

Τέλος, όσον αφορά τα δικαστικά έξοδα, προτείνω να αποφανθεί το cour d'appel de Colmar.